

Εισαγωγή στη Νεοελληνική Ιστορία

Ενότητα 8η: Το Κρητικό Ζήτημα

Ελευθερία Μαντά,
Λέκτορας Νεότερης Ελληνικής Ιστορίας
Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

8. Το Κρητικό Ζήτημα

Περιεχόμενα ενότητας

8. Το Κρητικό Ζήτημα

8.1 Η εξέγερση του 1866

8.2 Η εξέγερση του 1896 και η «Κρητική Πολιτεία»

Σκοποί ενότητας

Σκοπός της Ενότητας είναι να παρουσιάσει την εξέλιξη του Κρητικού Ζητήματος από την ίδρυση του ελληνικού κράτους μέχρι και την ενσωμάτωση της Κρήτης σ' αυτό.

Λέξεις-κλειδιά ενότητας

Κρητικό Ζήτημα

Πρίγκιπας Γεώργιος

Ελευθέριος Βενιζέλος

Κρητική Πολιτεία

Οργανικός Νόμος

Συμφωνία της Χαλέπας

Θέρισο

8. Το Κρητικό Ζήτημα

Ο αγώνας των Κρητών για απαλλαγή από τους Οθωμανούς και ένωση με την Ελλάδα ήταν συνεχής, από τα τέλη του 18^{ου} (1770) και όλο τον 19^ο αι. Τις εξεγέρσεις συνήθως ακολουθούσαν μεταρρυθμίσεις, που όμως εφαρμόζονταν για μικρά διαστήματα. Η Κρήτη παρέμεινε μια από τις πιο κακοδιοικούμενες επαρχίες της Αυτοκρατορίας.

8.1 Η εξέγερση του 1866 (1/6)

Ξέσπασε με αφορμή την προσάρτηση των Επτανήσων.

Αίτημα της εξέγερσης: η ένωση με την Ελλάδα.

Πίστευαν ότι η Οθωμανική Αυτοκρατορία είχε εξασθενήσει και η στιγμή ήταν κατάλληλη. Αντιθέτως, ο Γεώργιος Α΄ δεν συμφωνούσε με την έγερση του ζητήματος εκείνη την εποχή.

Η σκλήρυνση της τουρκικής στάσης υπήρξε καταλύτης για την εξέλιξη των γεγονότων: στις 21-8-1866 οι επαναστάτες, συγκροτημένοι σε «Γενική Συνέλευση των Κρητών», κήρυξαν την κατάλυση της τουρκικής εξουσίας.

8.1 Η εξέγερση του 1866 (2/6)

Η «Μεγάλη Επανάσταση», όπως ονομάστηκε, συνήγειρε την κοινή γνώμη στην Ελλάδα. Από τις 29 Ιουλίου είχε συγκροτηθεί στην Αθήνα η «Κεντρική υπέρ των Κρητών Επιτροπή», η οποία ανέλαβε να στέλνει εθελοντές, όπλα, πολεμοφόδια και τρόφιμα. Η συγκίνηση εντάθηκε στην Ελλάδα και διεθνώς εξαιτίας του ολοκαυτώματος του Αρκαδίου (9-11-1866), όπου έδρευε η επαναστατική επιτροπή και είχαν βρει καταφύγιο αρκετοί άμαχοι.

Η ελληνική στάση οδήγησε σε διακοπή των σχέσεων με την Οθωμανική Αυτοκρατορία (Δεκέμβριος 1868). Οι δύο χώρες έφτασαν στα πρόθυρα ένοπλης σύγκρουσης.

8.1 Η εξέγερση του 1866 (3/6)

Οι Μεγάλες Δυνάμεις ήταν αρνητικές στον ακρωτηριασμό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Για την αποτροπή ελληνοτουρκικής σύγκρουσης συγκλήθηκε στο Παρίσι διεθνής διάσκεψη (28-12-1868/9-1-1869), η οποία κάλεσε την Ελλάδα να απαγορεύσει τη συγκρότηση ένοπλων ομάδων και τον εξοπλισμό πλοίων στο έδαφός της.

Αποκλεισμένη από παντού, η επανάσταση στην Κρήτη έληξε αφήνοντας πίσω της πολλά θύματα και ζημιές στον τόπο.

8.1 Η εξέγερση του 1866 (4/6)

Ωστόσο, είχε προκαλέσει την έκδοση, το 1868, του *Οργανικού Νόμου της Κρήτης* που προέβλεπε διοικητική αναδιάρθρωση του νησιού, συμμετοχή των χριστιανών στη διοικητική ιεραρχία και τα δικαστήρια, ισότιμη χρήση της τουρκικής και της ελληνικής γλώσσας και την εκλογή γενικής συνέλευσης με νομοθετικές αρμοδιότητες τοπικού χαρακτήρα.

Παρά τις θριαμβολογίες της Υψηλής Πύλης, που επιχειρούσε να παρουσιάσει τον Οργανικό Νόμο ως απόδειξη παραχώρησης νέων προνομίων, ο νόμος αυτός ήταν στην πραγματικότητα φενάκη. Ίσχυσε ως τη νέα επανάσταση του 1878.

8.1 Η εξέγερση του 1866 (5/6)

8.1.1 Η περίοδος της Ημιαυτονομίας

10 χρόνια αργότερα, μετά την κρίση του 1878, οι ρυθμίσεις διευρύνθηκαν προς όφελος των Κρητών με την εφαρμογή της *Συμφωνίας της Χαλέπας*, τουλάχιστον ως το 1889. Η περίοδος αυτή έμεινε γνωστή ως «περίοδος της ημιαυτονομίας».

Διορίστηκε χριστιανός διοικητής και δημιουργήθηκε κοινοβούλιο με χριστιανούς και μουσουλμάνους.

8.1 Η εξέγερση του 1866 (6/6)

1889: οι Κρήτες εκ νέου κήρυξαν την Ένωση. Η Πύλη ανακάλεσε αμέσως τη Συμφωνία της Χαλέπας και απέστειλε στρατό στην Κρήτη, ο οποίος προχώρησε σε βιαιοπραγίες κατά του πληθυσμού.

Το αίτημα της Ένωσης έγινε αντικείμενο πολιτικής εκμετάλλευσης στην Ελλάδα. Ο Χ. Τρικούπης θεωρούσε ότι η στιγμή ήταν ακατάλληλη για μια νέα κρητική επανάσταση, αφού η διεθνής διπλωματική συγκυρία δεν επέτρεπε ανακίνηση του Ανατολικού Ζητήματος. Για τις επιλογές του κατακρίθηκε έντονα από την αντιπολίτευση και μερίδα του Τύπου.

8.2 Η εξέγερση του 1896 και η «Κρητική Πολιτεία» (1/9)

Από τις αρχές της δεκαετίας 1890 η κατάσταση στην Κρήτη επιδεινώθηκε και η ένταση μεταξύ χριστιανών και μουσουλμάνων κατοίκων οξύνθηκε. Ως τις αρχές του 1896 η αναταραχή πήρε διαστάσεις εξέγερσης, με αίτημα την επαναφορά της Συμφωνίας της Χαλέπας και τον διορισμό χριστιανού διοικητή στο νησί με 5ετή θητεία. Με την παρέμβαση των Μεγάλων Δυνάμεων η Πύλη δέχθηκε τα αιτήματα.

Η νέα συμφωνία όμως υπονομεύθηκε από τους σκληροπυρηνικούς κύκλους των μουσουλμάνων κατοίκων, με δολοφονίες χριστιανών και πυρπολήσεις κατοικιών.

8.2 Η εξέγερση του 1896 και η «Κρητική Πολιτεία» (2/9)

Οι χριστιανοί οργάνωσαν ένοπλα τμήματα για να αντιδράσουν και οι Μεγάλες Δυνάμεις ετοιμάστηκαν να επέμβουν για να αποτρέψουν μία σφαγή.

Στις 2 προς 3 Φεβρουαρίου 1897 η Ελλάδα, προλαμβάνοντας τις Δυνάμεις, έστειλε εκστρατευτικό σώμα στην Κρήτη με σκοπό την προστασία των αμάχων και την παρεμπόδιση αποστολής ενισχύσεων από την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Σε απάντηση, η Πύλη συγκέντρωσε στρατό στα ελληνοτουρκικά σύνορα στη Θεσσαλία.

8.2 Η εξέγερση του 1896 και η «Κρητική Πολιτεία» (3/9)

Οι Μεγάλες Δυνάμεις έστειλαν πολεμικά πλοία και αγήματα για την αποτροπή μεγαλύτερης καταστροφής και έθεσαν το νησί υπό δική τους προσωρινή κατοχή, προειδοποίησαν την Αθήνα να αποσύρει τις δυνάμεις της και πρότειναν ως λύση της κρίσης την παραχώρηση αυτονομίας στην Κρήτη.

Η Αθήνα, υπό την επήρεια της Εθνικής Εταιρείας και της κοινής γνώμης, αδυνατούσε να συναινέσει στον συμβιβασμό που προτάθηκε, με αποτέλεσμα την έκρηξη του ελληνοτουρκικού πολέμου του 1897.

8.2 Η εξέγερση του 1896 και η «Κρητική Πολιτεία» (4/9)

Παρά την αποτυχία, ο πόλεμος του 1897 επέσπευσε τις εξελίξεις γύρω από το Κρητικό Ζήτημα: η Ελλάδα απέσυρε τις δυνάμεις της από το νησί και η Κρήτη απέκτησε καθεστώς αυτόνομης ηγεμονίας.

Ύπατος Αρμοστής των Μεγάλων Δυνάμεων ορίστηκε ο πρίγκιπας Γεώργιος, δευτερότοκος γιος του βασιλιά Γεωργίου Α', με έδρα τα Χανιά και τριετή θητεία.

Στις 9/21-12-1898 ο Γεώργιος αποβιβάστηκε στο λιμάνι της Σούδας, όπου έγινε δεκτός με ενθουσιασμό από τους χριστιανούς. Δύο μήνες νωρίτερα είχαν αποσυρθεί οι τουρκικές φρουρές.

8.2 Η εξέγερση του 1896 και η «Κρητική Πολιτεία» (5/9)

Τον Ιανουάριο 1899 διενεργήθηκαν γενικές εκλογές για την εκλογή συνέλευσης (περιλάμβανε 138 χριστιανούς και 50 μουσουλμάνους) και δύο μήνες αργότερα ψηφίστηκε το Σύνταγμα της Κρητικής Πολιτείας.

Κατά το πρώτο διάστημα η Κρήτη γνώρισε περίοδο ηρεμίας και ο Γεώργιος διατηρούσε την εκτίμηση του λαού. Αργότερα φάνηκαν οι διαφωνίες ανάμεσα στον Γεώργιο και τον σύμβουλό του Ελ. Βενιζέλο σχετικά με την προοπτική της ένωσης με την Ελλάδα.

8.2 Η εξέγερση του 1896 και η «Κρητική Πολιτεία» (6/9)

Ο Βενιζέλος θεωρούσε ότι το καθεστώς του διεθνούς προτεκτοράτου ήταν τροχοπέδη για την ένωση και ότι έπρεπε να προχωρήσει η αποχώρηση των διεθνών στρατευμάτων από το νησί.

Ο πρίγκιπας Γεώργιος δεν επιθυμούσε περιορισμούς στην προσωπική του εξουσία και πίστευε ότι οι συγγενικοί δεσμοί του με τη Δύση ήταν αρκετοί για να επιτευχθεί το αίτημα της Ένωσης. Με την πάροδο του επήλθε ρήξη Βενιζέλου-Γεωργίου και ο πρώτος απολύθηκε από τη θέση του συμβούλου Δικαιοσύνης (1901).

8.2 Η εξέγερση του 1896 και η «Κρητική Πολιτεία» (7/9)

8.2.1 Η εξέγερση στο Θέρισο

Συγκροτήθηκε γύρω από τον Βενιζέλο η «Ηνωμένη Αντιπολίτευσις», που κατήγγειλε τον δεσποτισμό του πρίγκιπα Γεώργιου και ζητούσε αναθεώρηση του συντάγματος.

10-3-1905: ξεκίνησε η εξέγερση με πρωτεργάτη τον Βενιζέλο και με αίτημα την ένωση με την Ελλάδα. Οι εκπρόσωποι των Δυνάμεων αντιλαμβάνονταν ότι η θέση του Γεωργίου ως Αρμοστή, ως προσώπου κοινής αποδοχής, είχε πλέον τερματιστεί και ήταν διατεθειμένοι να συζητήσουν με τους εξεγερμένους.

8.2 Η εξέγερση του 1896 και η «Κρητική Πολιτεία» (8/9)

2/15-11-1905: επιτεύχθηκε συμφωνία με τους προξένους των Μεγάλων Δυνάμεων για τη λήξη του ένοπλου αγώνα, με όρους:

- i. διεθνή επίβλεψη για αναθεώρηση του κρητικού συντάγματος και διεξαγωγή εκλογών
- ii. άφιξη διεθνούς εξεταστικής επιτροπής για τη διερεύνηση των αιτίων της κρίσης και την πρόταση μεταρρυθμίσεων
- iii. κατάθεση των όπλων και γενική αμνηστία

Ως συνέπεια της εξέγερσης, ο πρίγκιπας Γεώργιος έφυγε από την Κρήτη (12-9-1906). Στον Έλληνα βασιλιά παραχωρήθηκε το δικαίωμα να ορίζει τον αρμοστή (18-9-1906 επιλέχθηκε ο Αλ. Ζαΐμης).

8.2 Η εξέγερση του 1896 και η «Κρητική Πολιτεία» (9/9)

Το 1907 η κρητική εθνοσυνέλευση ψήφισε νέο σύνταγμα, πιο φιλελεύθερο από το προηγούμενο, ενώ μέχρι το καλοκαίρι άρχισε η αποχώρηση της διεθνούς δύναμης από το νησί.

Οι αναστατώσεις που καταγράφηκαν στη Βαλκανική από το καλοκαίρι του 1908 οδήγησαν σε ανατροπές και στο ζήτημα της Κρήτης. Εκμεταλλευόμενη τη συγκυρία η Κρητική Βουλή κήρυξε την ένωση με την Ελλάδα (25-9-1908).

Ωστόσο, το Κρητικό Ζήτημα δεν βρήκε τη λύση του παρά μόνο αργότερα, στο πλαίσιο των Βαλκανικών Πολέμων.

Βιβλιογραφία

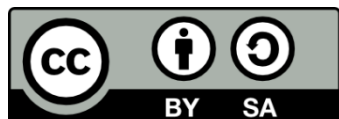
- Καλλιατάκη-Μερτικοπούλου Κ., *Ελληνικός αλυτρωτισμός και οθωμανικές μεταρρυθμίσεις – Η περίπτωση της Κρήτης 1868-1877*, Εστία, Αθήνα 1988.
- Περάκης Μ., *Το τέλος της οθωμανικής Κρήτης. Οι όροι κατάρρευσης του καθεστώτος της Χαλέπας, 1878-1889*, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2008.
- Σβολόπουλος Κ., *Ο Ελευθέριος Βενιζέλος και η πολιτική κρίση εις την αυτόνομον Κρήτη 1901-1906*, Ίκαρος, Αθήνα 2005.

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Στυλιανή Καλτσογιάννη
Θεσσαλονίκη, 10/09/2015

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ